

Національна академія наук України

Інститут історії України

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Академія митної служби України

Шоста міжнародна наукова школа-семінар

ІСТОРІЯ ТОРГІВЛІ, ПОДАТКІВ ТА МИТА

11–12 жовтня 2012 р.

Дніпропетровськ

Тези доповідей

Київ

2012

когого создавался ДТС. Он должен был обеспечить преемственность в деятельности учреждений, и не случайно ему поручались преимущественно кадровые вопросы. Ф. Г. Тернер имел опыт службы в Минфине (но не в таможне) и был известен как статистик, учёный-экономист и сторонник фритредерства (правда, очень умеренного). Ему надлежало выработать курс ДТС в условиях наметившегося в то время отхода от жесткого протекционизма. Весьма умело подобрал себе помощников Беллюстин: один вице-директор, О. Ф. Белявский, был профессиональным юристом, второй, В. Д. Блаватский, имел к назначению большой опыт практической таможенной службы. В целом модель руководства, когда во главе ведомства стоял администратор, вырабатывавший “общий курс”, не будучи специалистом в той сфере, которой руководил, а конкретные вопросы решали его заместители, была характерной и для других учреждений Российской Империи. Опорой руководства являлись также начальники отделений ДТС, отбор которых носил очень тщательный характер и состав которых будет рассмотрен авторами в статье.

ЧАЙНИЙ КОНТРОЛЕР – МИТНИК АБО ПОДАТКІВЕЦЬ? (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ МИТНИЦІ)

*Дейнеко Сергій Миколайович
Харківський історичний музей*

Маловідомою категорією працівників, пов’язаних з митницями, були контролери, котрі обандеролювали чай, або як їх часто називали – чайні контролери. Вперше ці службовці з’явилися в Митному відомстві на початку 90-х рр. XIX ст. Було проведено експеримент, за яким чайні контролери працювали протягом 5-ти років тільки при Санкт-Петербурзькій портовій митниці. Нововведення виявилось ефективним, і з середини 90-х рр. XIX ст. посади чайних контролерів поширили на митні заклади в інших регіонах Російської імперії. Така посада була введена і в Харківській митниці, оскільки з року в рік збільшувалися обсяги надходження чаю: якщо в 1890 р. через митницю в Харкові ввезли 7 тис. 219 пудів чаю, то вже в 1892 р. привезено 7 тис. 344 пуди.

Державна Рада Російської імперії 20 травня 1896 р. дозволила признавати при всіх головних складських та першокласних митницях чиновників

Акцизного відомства Міністерства фінансів “состоящими” при митниці для нагляду за торговими операціями з чаєм, одним із найбільш популярних товарів, що завозився до держави. Тобто, можна вважати цю категорію співробітників відрядженими з Департаменту акцизних зборів до Департаменту митних зборів у межах Міністерства фінансів.

Згідно з угодою між Департаментом митних зборів та Акцизним відомством, чайні контролери мали право вступити на державну службу як цивільні чиновники. Головним обов’язком чайних контролерів був нагляд за так званим “обандероливанием” чаю в спеціальних чайних приміщеннях (складах) при митних закладах, тобто розділенням великих партій чаю на невеличкі вантажі – “бандеролі”. Згодом ці “бандеролі” надходили в роздрібну торгівлю. При отриманні великої партії чаю працівник митниці разом з чайним контролером перевіряли на вантажах всі пломби та наявність відповідних печаток на документах.

Постановою Державної Ради від 12 червня 1896 р. всі губернії та інші адміністративні одиниці для отримання вантажів з чаєм закріплювалися за митними округами та окремими митницями. Так, губернії Харківська, Курська, Воронезька, Полтавська та Чернігівська стали зоною відповідальності Харківської митниці.

Пости зі зважування та розфасовки чаю в Харкові знаходилися в одному із приміщень Харківської митниці, а також на Рибній вулиці (нині – Кооперативна) при магазині Ващенкових. При Харківській митниці “состояло” троє чайних контролерів – Білецький, Мезокс та Михайлов. Окрім роботи в Харкові, вони виїжджали у відрядження до Воронежа, Курська, Белгорода, Полтави та Чернігова. Для цього виділялися спеціальні кошти в розмірі 125 крб. в місяць.

У вересні 1915 р. Віктор Ващенков, співвласник Торговельного Будинку “Иван Иванович Ващенков и Сыновья”, звернувся до керуючого Харківською митницею О. В. Пешанського з проханням закрити пост при магазині Ващенкових у зв’язку зі зниженням поставок чаю до Харківської митниці. Пост в приміщенні митниці по вул. Катеринославській продовжував працювати і надалі.

Нарікань на роботу чайних контролерів не виявлено, окрім одного комічного випадку. На чайного контролера М. Білецького 19 квітня 1901 р. надійшов виказ, в якому його звинувачували у недбалому ставленні до службових обов’язків. Суть звинувачення полягала в тому, що Михайло Білецький у службовий час кидав свій пост, що знаходився при магазині Ващенкових на Рибній вулиці і прямував до Харківського Технологічного інституту слухати лекції, тим самим завдаючи збитків державній скарбниці.

Слідство у справі Білецького доручили члену митного Присутствія Харківської митниці Пашкову. Під час слідства виявили, що Михайло Павлович Білецький дійсно навчався на III-му курсі хімічного факультету (до справи додавалося підтвердження директора Харківського Технологічного інституту за № 5775 від 29 жовтня 1901 р.), але під час служби свій пост не кидав. Пашков виявив, що даний виказ написав титулярний радник Олександр Геращенко на ґрунті ревнощів. Слідству стало відомо, що М. Білецький мав роман з дружиною О. Геращенко. Ображений чоловік вирішив звести рахунки з кривдником, написавши на нього анонімний брехливий виказ, таким чином розраховуючи, що Білецького виженуть з митниці, і його дружина, не витримавши матеріальних негараздів, повернеться до нього.

Підсумовуючи, треба відзначити появу в 90-х рр. XIX ст. особливої категорії працівників – чайних контролерів. Вони являли собою симбіоз акцизного чиновника (податківця) та митника. Таким чином Департамент митних зборів та Акцизне відомство намагалися зменшити обсяги контрабанди чаю та збільшити митні надходження до державної скарбниці від ввезення та продажу даної продукції.

ТОРГОВІ ПІДПРИЄМЦІ КРИМУ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX ст.

Серова Катерина Дмитрівна

Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського

Прогресивні зміни другої половини XIX ст. стимулювали розвиток економіки, що впливало і на активізацію комерційної діяльності населення. Законодавство Російської імперії називає купцями осіб, які займалися торгівлею та щорічно оголошували свої капітали і поновлювали гільдійські документи. У середині 60-х рр. XIX ст. в містах півострова нараховувалося 3494 купця, що становило 61 % від загальної кількості купців Таврійської губернії. З цієї кількості 29,6 % купців доводилося на губернське місто. Другим за чисельністю купців було місто Карасубазар, в якому нараховувалося 716 купців або 20,4 %, за ними слідували Севастополь – 15,1 %, і Євпаторія – 12,3 %. Кримські повіти за кількістю купців поступалися материковим (Мелітопольському, Дніпровському та Бердянському). Кількість купців у Євпаторійському, Перекопському, Феодосійському, Сімферопольському та Ялтинському повітах складало не більше 20 % від загальної